

Artikelen

Bijstellingen ramingen economische groei

Henk Nijmeijer en Remko Hijman

'Voorspellen is lastig, vooral als het om de toekomst gaat.' Een veelgebruikte uitspraak door mensen die zich met economische prognoses bezighouden. Het Centraal Bureau voor de Statistiek houdt zich, met uitzondering van bevolkingsprognoses, niet met voorspellingen voor de toekomst bezig. Het snel ramen van de economische groei in het recente verleden is echter nauwelijks eenvoudiger dan het opstellen van prognoses. Reeds anderhalve maand na afloop van een kwartaal komt het CBS met een eerste raming van de economische groei. Na twee en een half jaar wordt het definitieve cijfer over dezelfde periode gepubliceerd. In dit artikel worden de verschillen tussen de opeenvolgende ramingen onder de loep genomen.

1. Eén jaar, vijf ramingen

Anderhalve maand na afloop van een kwartaal wordt middels een persbericht (en via StatLine, de centrale publicatiedatabase van het CBS) de eerste CBS-raming van de economische groei van dat kwartaal naar buiten gebracht. Dit is de zogenaamde Flash-raming. Samen met het cijfer van de economische groei worden nog enkele kerncijfers gepubliceerd: consumptieve bestedingen, investeringen, in- en uitvoer, prijsveranderingen en toegevoegde waarde naar producent. Iets meer dan anderhalve maand later worden deze cijfers herzien. Dan komen de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen naar buiten. Naast een persbericht en tabellen in StatLine worden deze uitkomsten gepubliceerd in De Nederlandse Conjunctuur.

De Flash-raming wordt, evenals de raming na drie maanden, gemaakt met het systeem van aanbod- en gebruiktabellen. Van zo'n 125 goederen en diensten worden aanbod en gebruik met dit systeem geïntegreerd. Het grote verschil met de Kwartaalrekeningen is dat bij de Flash-raming de beschikbare gegevens zijn gebaseerd op een lagere respons en dat andere gegevens worden geraamd via indicatoren ('imputaties'). Bovendien zijn van sommige variabelen, bijvoorbeeld de in- en uitvoer, vaak geen gegevens over het gehele kwartaal beschikbaar maar slechts over de eerste twee maanden. Dit verklaart waarom het CBS bij de Flash-raming slechts enkele macro-economische aggregaten naar buiten brengt en bij de (reguliere) Kwartaalrekeningen een uitgebreidere tabellenset.

Bij de publicatie half februari van de Flash-raming over het vierde kwartaal wordt voor het eerst een raming van de economische groei over het voorbije jaar gegeven. Deze jaarraming is gebaseerd op de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen over de eerste drie kwartalen en de Flash-raming over het vierde kwartaal. De ramingen over de eerste drie kwartalen kunnen ondertussen al bijgesteld zijn ten opzichte van eerdere publicaties.

Begin april volgt de tweede jaarraming bij de publicatie van de Kwartaalrekeningen over het vierde kwartaal. In juli worden de uitkomsten van de Nationale (jaar)rekeningen gepubliceerd in de publicatie 'Nationale rekeningen' (wederom naast een persbericht en tabellen in StatLine). Deze cijfers volgen een cyclus van drie jaar. Het meest recente jaar wordt voor het eerst gepubliceerd (op basis van de jaarcijfers van de Nationale rekeningen) en de cijfers van de voorgaande twee jaren worden herzien. Over een verslag-

jaar wordt dus na een halfjaar, na anderhalf (beide voorlopig) en na twee en een half jaar gepubliceerd. Dit laatste cijfer wordt 'definitief' genoemd omdat het niet meer wordt herzien, afgezien van revisies.

Bij een revisie wordt als het ware een nieuwe start gemaakt. Omdat (volume)mutaties belangrijker worden geacht dan niveaus, worden geconstateerde fouten in niveaus niet altijd direct hersteld. Deze aanpassingen zouden namelijk kunnen leiden tot trendbreuken in de volumemutaties. Nieuwe bronnen kunnen ook niet altijd direct volledig worden ingezet. Bij een revisie worden 'opgespaarde' correcties en nieuwe bronnen ingezet. Bovendien kunnen bij een revisie nieuwe definities en methoden worden doorgevoerd. Bij een revisiejaar worden de cijfers zowel volgens de oude als de nieuwe methode berekend zodat er een koppeling gemaakt kan worden en oudere jaren opnieuw berekend kunnen worden volgens de nieuwe opzet. Aldus ontstaat er een consistente tijdreeks. De Nederlandse Nationale rekeningen zijn gerevisieerd in de verslagjaren 1969, 1977, 1987 en 1995. De hierboven beschreven 'definitieve' cijfers kunnen dus in een later stadium nog worden aangepast vanwege een latere revisie. In dit artikel worden deze wijzigingen buiten beschouwing gelaten.

Samengevat worden er door het CBS achtereenvolgens vijf ramingen van de economische groei over een bepaald jaar gepubliceerd:

- Half februari na afloop van het jaar: Flashraming;
- Begin april na afloop van het jaar: (reguliere) Kwartaalrekeningen;
- Half juli, na afloop van het jaar: Nationale rekeningen (voorlopig);
- Half juli, anderhalf jaar na het verslagjaar: Nationale rekeningen (nader voorlopig);
- Half juli, twee en een half jaar na het verslagjaar: Nationale rekeningen (definitief).

Vijf opeenvolgende ramingen en dus vier bijstellingen. Bij de eerste drie ramingen neemt het aantal gepubliceerde details sterk toe. In de optimale situatie zouden de macro-economische variabelen gelijk moeten blijven terwijl er steeds meer onderliggende detailcijfers bij komen. De werkelijkheid is anders. Er zijn wel degelijk bijstellingen.

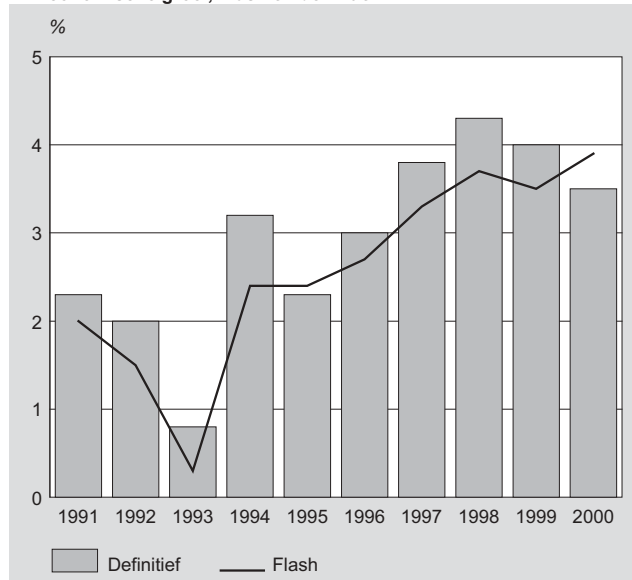
2. Bijstellingen

In juli 2003 is de 'Nationale rekeningen 2002' gepubliceerd. Hierin staan voorlopige cijfers over 2002 en 2001. De cijfers over het jaar 2000 zijn definitief, zoals hierboven uitgelegd, behoudens komende revisies. De cijfers over de economische groei tot en met 2000 kunnen in dit onderzoek dus met elkaar worden vergeleken. Hierbij worden per verslagperiode alle eerdere ramingen afgezet tegen de laatste, definitieve raming. Dit definitieve cijfer fungeert dan als benchmark. Uiteraard hoeft de laatste raming niet samen te vallen met de economische werkelijkheid. Het is echter wel de best mogelijke raming waarvoor de meest gedetailleerde bronnen zijn ingezet en de (tussen)resultaten het meest uitgebreid zijn geanalyseerd.

In figuur 1 worden de eerste en de laatste ramingen van de economische groei (volumemutatie bruto binnenlands product

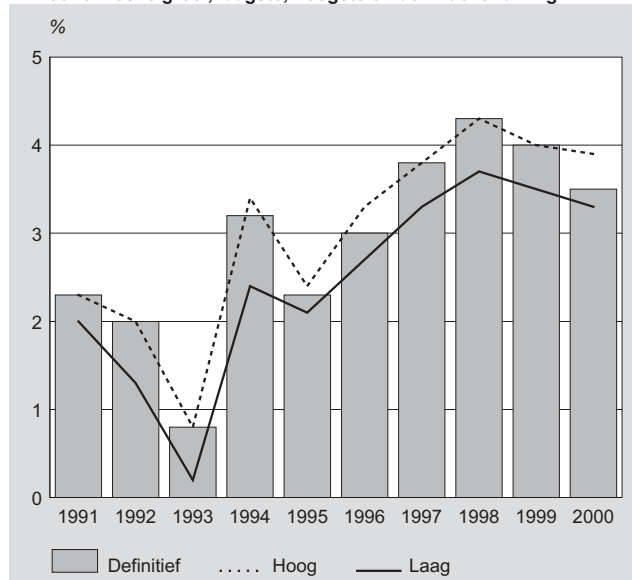
tegen marktprijzen) getoond over een periode van tien jaar. Acht van de tien keer was het definitieve cijfer hoger dan de Flash-raming. In 1994 is het verschil uitzonderlijk hoog, de definitieve raming ligt 0,8 procentpunt hoger dan de Flash-raming. Gemiddeld is de bijstelling tussen de eerste en de laatste jaar-raming 0,35 procentpunt. Anders gezegd, het CBS heeft over de periode 1991–2000 de economische groei in eerste instantie gemiddeld iets onderschat.

1. Economische groei; Flash en definitief



In figuur 2 worden de laagste, de hoogste en de definitieve raming van de economische groei getoond. Zes van de tien keer is de definitieve raming ook de hoogste. De gemiddelde marge tussen de hoogste en de laagste raming is 0,6 procentpunt.

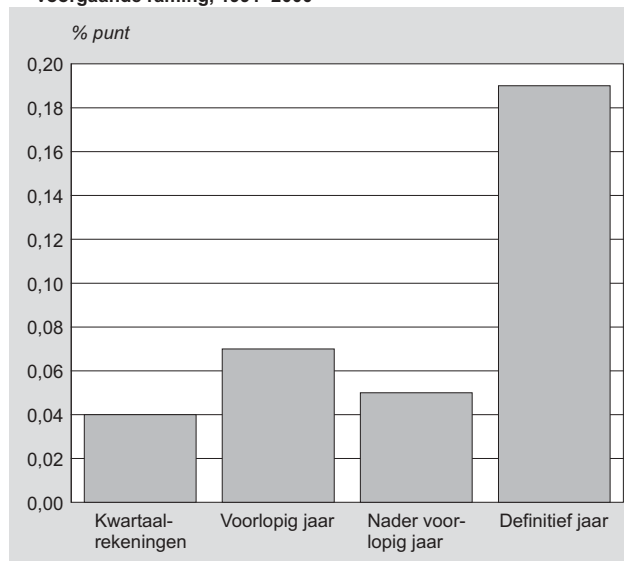
2. Economische groei; laagste, hoogste en definitieve raming



In figuur 3 worden de bijstellingen uitgesplitst naar raming. De eerste drie bijstellingen zijn miniem te noemen, alle drie ruim onder 0,1 procentpunt. De bijstelling tussen de Nationale rekeningen raming na anderhalf jaar ('nader voorlopig') en de definitieve raming na twee en een half jaar is verreweg de grootste: 0,19 procentpunt. Omdat de opeenvolgende bijstellingen (gemid-

deld) telkens in dezelfde richting wijzen, is het uiteindelijke verschil tussen de eerste en de laatste raming aanzienlijk te noemen (de reeds genoemde 0,35 procentpunt).

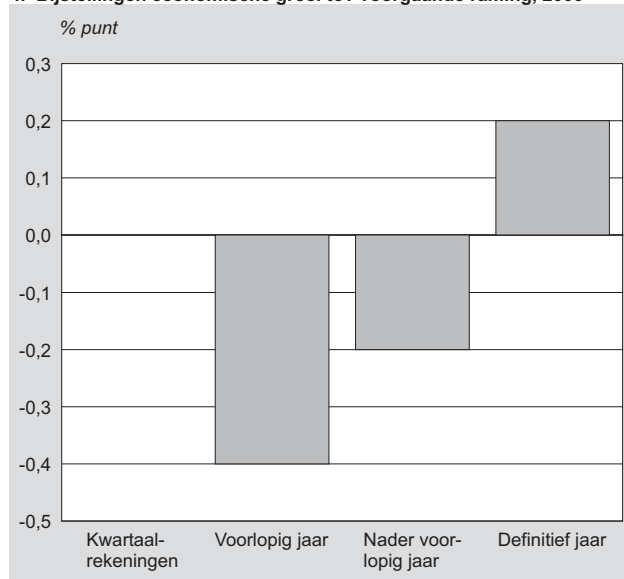
3. Gemiddelde bijstelling economische groei ten opzichte van voorgaande raming, 1991–2000



Dat de grootste bijstelling plaatsvindt bij de laatste raming is verklaarbaar. Als gekeken wordt naar het ingezette bronmateriaal dan is er sprake van een breuk tussen de nader voorlopige raming en de definitieve raming. De Nationale (jaar)rekeningen worden samengesteld op basis van aanbod- en gebruiktabellen van circa 200 bedrijfsgroepen en circa 800 goederen- en dienstencategorieën. Van de meeste onderdelen is pas bij de laatste raming informatie uit bijvoorbeeld productiestatistieken beschikbaar, zoals op maat gesneden gedetailleerde informatie voor de aanbod- en gebruiktabellen. Eerdere ramingen zijn mede gebaseerd op indicatoren (afgeleide cijfers, ramingen op basis van ontwikkelingen, etcetera).

2000 is het meest recente verslagjaar waarvoor een definitief cijfer beschikbaar is. Voor de tweede maal in tien jaar is het bruto binnenlands product (BBP) ten opzichte van de eerste raming naar beneden bijgesteld. De Flash-raming van februari 2001 was

4. Bijstellingen economische groei tov voorgaande raming, 2000



3,9% en in juli 2003 kwam uit de Nationale rekeningen 3,5% rollen. De opeenvolgende bijstellingen laten een verloop zien (figuur 4) dat afwijkt van het gemiddelde verloop over de voorgaande jaren. Bij de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen werd het BBP niet bijgesteld terwijl enkele maanden later de Nationale rekeningen met een bijstelling van -0,4 procentpunt komt. Een jaar later wordt het BBP nog 0,2 procentpunt lager geraamd. Deze laatste bijstelling wordt bij de definitieve cijfers teniet gedaan.

3. Hoe bijstellingen te vermijden

Gemiddeld over de periode 1991-2000 ligt de eerste raming 0,35 procentpunt onder het uiteindelijke cijfer. Een idee zou kunnen zijn om de Flash-ramingen met dit cijfer op te hogen. De gemiddelde bijstelling wordt dan nul en de gemiddelde absolute ¹⁾ bijstelling, die nu 0,45 procentpunt is, zou uitkomen op 0,26 procentpunt. Consequentie is wel dat bijvoorbeeld de bijstelling in 2000 nog groter wordt. De uitschieter in 1994 daarentegen zou bijna gehalveerd worden.

Er zijn drie redenen om een snelle raming van het BBP niet te verhogen met een vaste 'opslag'. In de eerste plaats geldt ook hier dat 'behaalde resultaten uit het verleden geen garantie bieden voor de toekomst'. De gemiddelde bijstelling hoeft de komende jaren niet gelijk te zijn aan die in de afgelopen periode. Achteraf zou kunnen blijken dat de gemiddelde bijstelling door de opslag juist is vergroot.

De tweede reden is van meer fundamentele aard. Het meten van (reële) ontwikkelingen is belangrijk maar wellicht is het correct aangeven van omslagen in de economie nog wel van groter belang. Daarbij gaat het om de overgang van bijvoorbeeld toenemende groei naar stabiele groei of afnemende groei, maar uiteraard ook de overgang van groei naar krimp en vice versa. Door een vaste opslag zou een omslagpunt gemist kunnen worden. Temeer daar volstrekt onduidelijk is of de bijstellingen in een periode van nulgroei of krimp ook 0,35 procentpunt zijn. De periode 1991-2000 is daarvoor te kort en de groeicijfers waren in deze periode alle positief.

Een derde reden om niet met een vaste opslag te werken is dat deze aanpassing volledig voorbij gaat aan de onderliggende cijfers. De economische groei is de resultante van de ontwikkeling van variabelen zoals productie, consumptie, investeringen, in- en uitvoer, etc. De bijstellingen van de ramingen van deze variabelen verschillen van elkaar en zijn ook in de tijd niet stabiel.

4. Analyse bijstellingen

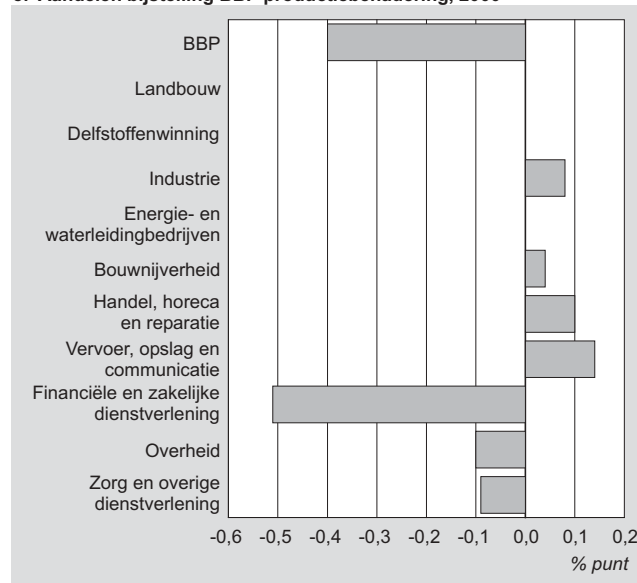
In plaats van een vaste opslag voor het BBP wordt momenteel gewerkt aan verbetering van de ramingen door analyse van de samenstellende delen. Door de bijstellingen per onderdeel in kaart te brengen kan de kwaliteit van de voorlopige ramingen beoordeeld worden. Als nu blijkt dat een bepaalde variabele verantwoordelijk is voor het leeuwendeel van de totale bijstelling dan dient de raming van deze variabele aangepast te worden. Een vaste opslag van die variabele is een mogelijkheid maar een meer adequate raming van dat onderdeel door betere bronnen of een aangepaste schattingsmethode geniet uiteraard de voorkeur.

Het BBP kan op drie manieren benaderd worden. Via de productie, via de finale bestedingen en via de inkomens. In Nederland ligt de nadruk op de productiemethode en de bestedingenmethode. Bij de productiemethode wordt het BBP berekend door de toegevoegde waarde van de bedrijfstakken te sommeren (aangevuld met het saldo van productgebonden belastingen en subsidies en enkele andere posten). Bij de finale bestedingenmethode

zijn te onderscheiden: consumptie, investeringen, verandering in voorraden en in- en uitvoer.

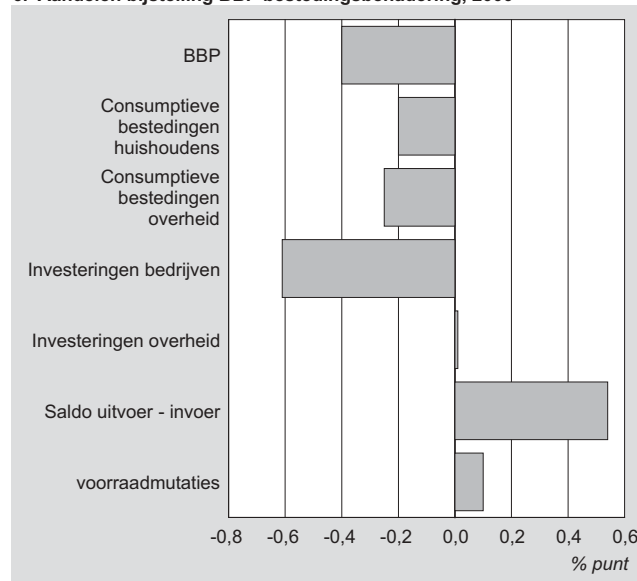
Figuren 5 en 6 tonen ter illustratie de bijstellingen van de elementen van de productiemethode en de bestedingenmethode als onderdeel van de totale BBP-bijstelling tussen de reguliere raming Kwartaalrekeningen en het definitieve cijfer in het verslagjaar 2000. De Flash-raming is hier buiten beschouwing gelaten omdat bij de publicatie hiervan slechts van enkele onderliggende variabelen cijfers worden gegeven. In figuur 3 was te zien dat de gemiddelde bijstelling tussen de Flash-raming en de reguliere raming Kwartaalrekeningen beperkt is. In 2000 is deze bijstelling nul.

5. Aandelen bijstelling BBP productiebenadering, 2000



In de figuren 5 en 6 is de omvang van de variabelen meegenomen. Een kleine variabele heeft ondanks een grote bijstelling toch een zeer beperkte invloed op de totale bijstelling van het BBP. Bij de productiemethode springt de bedrijfstak financiële en zakelijke dienstverlening eruit. Het BBP over 2000 is tussen de reguliere raming Kwartaalrekeningen en de definitieve raming bijgesteld van 3,9 naar 3,5 procent. Zonder de grote bijstelling van

6. Aandelen bijstelling BBP bestedingsbenadering, 2000



de bedrijfstak financiële en zakelijke dienstverlening zou het BBP een beperkte opwaartse bijstelling hebben gekend. In dit ene geval lag de oorzaak bij een minder goede raming van de financiële dienstverlening. Over de periode van tien jaar zijn het juist de zakelijke dienstverlening en de handel waar de grootste bijstellingen plaatsvinden. In deze bedrijfstakken is de bronsituatie bij de eerste ramingen veruit het zwakst. Overigens is het beeld van jaar tot jaar sterk wisselend.

Bij de bestedingenmethode zijn het de investeringen door bedrijven en het uitvoersaldo die eruit springen in 2000. Over de periode 1991–2000 is het aandeel van de consumptieve bestedingen door huishoudens in de meeste jaren substantieel. Vanwege de grote omvang van deze variabele, ruwweg de helft van het BBP, is dit niet verwonderlijk. De aandelen van het uitvoersaldo en de veranderingen in voorraden in de bijstelling van het BBP, fluctueren sterk van jaar tot jaar. Voor de eerste ramingen is er momenteel geen informatie over de voorraden beschikbaar. Verschillen tussen vraag en aanbod worden daarom nogal eens weggeboekt via de voorraden.

De in- en uitvoer zijn voor Nederland relatief groot. Op het moment van de Flash-raming is nog geen informatie over het gehele kwartaal beschikbaar maar over twee van de drie maanden. Bij de reguliere raming Kwartaalrekeningen zijn ook cijfers over de laatste maand van het kwartaal beschikbaar maar het gaat hier om een eerste indicatie. Nog lang niet alle opgaven zijn dan binnen. Aanzienlijke bijstellingen bij de volgende ramingen kunnen het gevolg zijn.

5. Conclusies

Tussen de eerste jaarraming van de economische groei na anderhalve maand en de definitieve raming na twee en een half jaar, is het cijfer over de periode 1991–2000 gemiddeld 0,35 procentpunt opwaarts bijgesteld. De bronsituatie is bij de eerste ramingen uiteraard minder goed dan bij latere ramingen. Niet voor niets wordt voor deze snelle ramingen ook wel de term 'nowcasting' gehanteerd. Overigens blijken de grootste bijstellingen plaats te vinden bij de laatste raming. Gelet op de beperkte hoeveelheid informatie op het moment van de eerste ramingen is het een illusie om te denken dat bijstellingen volledig kunnen worden geëlimineerd. In absolute zin zullen er altijd bijstellingen zijn. Het is uiteraard wel zaak de bijstellingen zo klein mogelijk te houden. De gemiddelde (niet-absolute) bijstelling zou nul moeten zijn. Een generieke opslag op basis van bijstellingen uit het verleden is echter geen adequate oplossing. Beter is het om naar de bijstellingen van de onderliggende variabelen te kijken en vervolgens de gebruikte indicatoren te beoordelen op validiteit.

Noot in de tekst

- 1) Bij de gemiddelde absolute bijstelling wordt een gemiddelde berekend waarbij de negatieve bijstellingen met een positief teken worden meegenomen.

Tabel 1
Ramingen volumemutaties Bruto Binnenlands Product (marktprijzen)

	Flash Kwartaalrekeningen februari t+1	Reguliere Kwartaalrekeningen april t+1	Voorlopig Jaarrekeningen juli t+1	Nader voorlopig Jaarrekeningen juli t+2	Definitieve Jaarrekeningen juli t+3
	<i>% volumemutatie</i>				
1991	2,0	2,1	2,2	2,1	2,3
1992	1,5	1,5	1,4	1,3	2,0
1993	0,3	0,2	0,4	0,2	0,8
1994	2,4	2,5	2,7	3,4	3,2
1995	2,4	2,4	2,1	2,3	2,3
1996	2,7	2,7	3,3	3,1	3,0
1997	3,3	3,4	3,6	3,8	3,8
1998	3,7	3,8	3,7	4,1	4,3
1999	3,5	3,6	3,9	3,7	4,0
2000	3,9	3,9	3,5	3,3	3,5